

OD KNJIŽNIČNE TRADICIJE DO DIGITALNIH KOMPETENCIJA: SUVREMENA ULOGA ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA

Nikolina Sabolić, Osnovna škola „Đuro Ester“ Koprivnica

Stručni rad
UDK: 027.8:023.5

Sažetak

Cilj rada jest prikazati ulogu školskog knjižničara u usklađivanju tradicijskih zadaća školske knjižnice sa suvremenim odgojno-obrazovnim zahtjevima digitalnog okruženja. U radu se analizira djelatnost školske knjižnice kroz odgojno-obrazovno, stručno-knjižnično te kulturno-javno područje rada, s posebnim naglaskom na razvoj čitalačke, informacijske i medijske pismenosti učenika. Tema se obrađuje deskriptivno-analitičkim pristupom uz pregled relevantnih propisa, stručne literature i primjera dobre prakse iz rada školske knjižnice. Doprinos rada očituje se u prikazu primjera programa i aktivnosti kojima školski knjižničar podupire razvoj ključnih kompetencija učenika te u isticanju smjernica za unaprjeđenje stručne prakse u uvjetima ubrzanog razvoja digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije.

Ključne riječi: čitalačka pismenost, informacijska pismenost, ključne kompetencije, medijska pismenost, školski knjižničar

Uvod

Svrha rada jest prikazati suvremenu ulogu školskog knjižničara u kontekstu promjena koje donose digitalno okruženje, razvoj informacijskih tehnologija i razvoj umjetne inteligencije, uz istodobno očuvanje tradicijskih vrijednosti i temeljnih zadaća školske knjižnice. Rad polazi od pretpostavke da je profesionalni identitet školskog knjižničara danas oblikovan dinamičnim odnosom između tradicije i suvremenosti te da njegova djelatnost ima važnu odgojno-obrazovnu dimenziju u razvoju kompetencija svojih korisnika. Korisnici školskih knjižnica primarno su djeca i mladi koji odrastaju okruženi informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, tzv. generacija Alfa. Proučavanjem karakteristika i navika svojih korisnika, školski knjižničar planira programe pružanja podrške njihovom cjelovitom razvoju sukladno utvrđenim potrebama. Plan rada školskog knjižničara sastavni je dio školskog kurikulumu te godišnjeg plana i programa rada škole. Planiranje i programiranje rada školskog knjižničara ostvaruje se u skladu sa Standardom za školske knjižnice (NN 61/2023) i drugim važećim propisima u području školskog knjižničarstva. U Standardu i stručnoj literaturi školska se knjižnica ističe kao informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole. Alka Stropnik (2013, 9) u knjizi *Knjižnica za nove generacije* navodi da knjižnice postaju informacijska središta koja svojim korisnicima omogućuju pristup informacijama iz različitih izvora i na različitim medijima. Kovačević i Lovrinčević (2012, 10) u knjizi *Školski knjižničar* ističu kako se u današnjem informacijskom vremenu, kada je dostupnost informacijama sveprisutna, korisnici mogu

informirati jednostavnije nego ikada prije. Također, sve je veći broj čimbenika koji djeluju na odgoj i obrazovanje učenika izvan škole. Stoga je uloga školske knjižnice, iz središta koje omogućava pristup informacijama putem različitih medija, prebačena na poduku korisnika informacijskoj pismenosti uvođenjem novih načina učenja u obrazovni proces, usmjerenošću prema upotrebi novih tehnologija i razvijanju novih vještina i sposobnosti za cjeloživotno učenje, a sukladno *Manifestu za školske knjižnice*, čije određenje i danas vrijedi: „Školska knjižnica opskrbljuje učenike vještinama učenja kroz cijeli život, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana.“ (UNESCO-v Manifest za školske knjižnice 1999, 1) Kako bi se učenike osposobilo za pronalaženje, vrednovanje i korištenje informacija, potrebno ih je najprije podučiti čitanju. Kako čitalačka pismenost prethodi drugim pismenostima, školski knjižničar planira rad s učenicima usmjeren na razvijanje, u prvome redu, čitalačke te informacijske i medijske pismenosti. Također, školski je knjižničar nositelj kulturne i javne djelatnosti škole koja uključuje različite oblike rada s učenicima na očuvanju i promociji tradicijskih vrijednosti, prirodne, kulturne, zavičajne i nacionalne baštine.

Temeljni cilj rada jest analizirati područja djelatnosti školskog knjižničara te utvrditi na koji način integracija tradicijskih i suvremenih pristupa doprinosi razvoju čitalačke, informacijske i medijske pismenosti učenika, kao i razvoju njihovih ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Rad također nastoji ukazati na oblike dobre prakse koji mogu poslužiti kao smjernice

za unaprjeđenje stručnoga rada u školskim knjižnicama.

Područja djelatnosti školske knjižnice i školskog knjižničara

Rad školske knjižnice ostvaruje se kroz tri međusobno povezane djelatnosti: odgojno-obrazovnom djelatnošću (65,5 % ukupnoga tjednog radnog vremena), stručno-knjižničnom djelatnošću (12,5 %) te kulturnom i javnom djelatnošću uz kontinuirano stručno usavršavanje (25 %) (Naputak o obvezama, programu i normativu rada stručnog suradnika knjižničara u osnovnoj i srednjoj školi 1996).

Odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice podrazumijeva rad s učenicima, učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima, odgajateljima, ravnateljem i roditeljima te planiranje i programiranje odgojno-obrazovnoga rada (Standard za školske knjižnice NN 61/2023). U okviru rada s učenicima naglasak se stavlja na poticanje čitanja i razvoj čitateljske kulture te poučavanje informacijske i medijske pismenosti različitim oblicima i metodama neposrednoga odgojno-obrazovnog rada. Kao važan dio neposrednoga odgojno-obrazovnog rada školskog knjižničara *Standard za školske knjižnice* propisuje poučavanje i razvoj ključnih kompetencija učenika. Ključne kompetencije kombinacija su međusobno povezanih sklopova znanja, vještina i stavova koji su preduvjet uspješnog učenja, rada i života u 21. stoljeću. Tri su skupine ključnih kompetencija: 1. oblici mišljenja (rješavanje problema, donošenje odluka, metakognicija, kritičko mišljenje, kreativnost i inovativnost), 2. oblici rada i korištenje alata (upravljanje sobom, upravljanje osobnim i profesionalnim razvojem, povezivanje s drugima, aktivno građanstvo), 3. osobni i socijalni razvoj (komunikacija, suradnja, informacijska pismenost, digitalna pismenost i korištenje tehnologije) (Smjernice za vrednovanje procesa učenja i ostvarenosti ishoda u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju 2020, 18). Programi rada školskog knjižničara usmjereni su na razvoj prve i treće skupine ključnih kompetencija. Na radionicama informacijske i medijske pismenosti školski knjižničar upućuje učenike na kritičko prosuđivanje informacija iz različitih izvora te ih poučava korištenju IKT-a i digitalnih alata za potrebe izrade stvaralačkih radova. Školski se knjižničar također uključuje u rad s potencijalno darovitim učenicima radi razvijanja kreativnosti i inovativnosti. Primjerice, aktivnostima za poticanje divergentnog mišljenja, produkcije ideja i traženja inovativnih rješenja. Tijekom mentorskog rada školski knjižničar usmjerava učenika u stvaralačkim radovima i priprema ga za sudjelovanje na natjecanjima, natjecajima i smotrama.

Stručno-knjižnična djelatnost školskog knjižničara dijelom je povezana s tradicijskim uslugama, što se prije svega odnosi na izgradnju i upravljanje fondom te osiguranje dostupnosti i korištenja knjižnične građe i izvora informacija na različitim medijima. Osiguravanje dostupnosti knjižnične građe na različitim medijima u kontekstu školske knjižnice odnosi se na osiguravanje

elektroničkih, digitalnih i zvučnih knjiga, što se provodi vlastitom nabavom ili upućivanjem korisnika na digitalne repozitorije, portale e-knjiga i virtualne knjižnice, kao i specijalizirane knjižnice. Školska knjižnica može osigurati građu svojim korisnicima sa specifičnim teškoćama čitanja i drugim teškoćama sklapanjem ugovora između škole i Hrvatske knjižnice za slijepe, koja će omogućiti školskoj knjižnici preuzimanje 20 jedinica građe mjesečno u različitim formatima iz svoje baze. Stručno-knjižnična djelatnost drugim je dijelom usmjerena na osuvremenjivanje usluga u radu s korisnicima. U radu s korisnicima sve više dolazi do izražaja izgradnja pozitivnih odnosa koji će privući, zadržati i potaknuti korisnika na korištenje školske knjižnice. Stropnik (2013, 10) naglašava da korisnici usluga za mlade odrastaju okruženi novim tehnologijama kojima se koriste u različite svrhe, od rješavanja školskih zadataka do igranja, slušanja i razmjene glazbe i komunikacije. Mladi aktivno sudjeluju u kreiranju mrežnih sadržaja, stoga ih je preporučljivo uključiti u osmišljavanje sadržaja i programa u području rada knjižnice. Također, uputno je promovirati aktivnosti i akcije školske knjižnice na mjestima gdje su mladi. Biti tamo gdje su mladi znači biti prisutan u virtualnom svijetu. Školski knjižničar ima priliku aktivno oslušivati interese i potrebe svojih korisnika, što je važna nit vodilja u planiranju i osmišljavanju edukativnih, kulturnih i zabavnih sadržaja i usluga.

U sklopu kulturne i javne djelatnosti školski je knjižničar zadužen za različite poslove koji proizlaze iz Plana kulturne i javne djelatnosti škole. Jačanje svijesti učenika o važnosti očuvanja tradicijskih vrijednosti vidljivo je u različitim manifestacijama i događanjima koje koordinira školski knjižničar. Među njima su obilježavanje značajnih povijesnih datuma i godišnjica važnih osoba iz područja umjetnosti, kulture i znanosti te priređivanje tematskih izložbi i književnih večeri, primjerice *Večeri Paje Kanižaja* u Osnovnoj školi Mihovil Pavlek Miškina Đelekovec. Takva se usmjerenost očituje i u provedbi školskih, međuškolskih, nacionalnih i međunarodnih projekata, poput *eTwinning* i *Erasmus+* projekata, koji povezuju kulturne sadržaje s nastavom različitih odgojno-obrazovnih područja, upoznaju učenike s tradicijskom kulturnom i zavičajnom baštinom te pridonose njezinu očuvanju i promicanju, kao i jačanju kulturnog i nacionalnog identiteta te svijesti o multikulturalnosti. Navedeni se ciljevi ostvaruju suradnjom s kulturnim ustanovama, udrugama i drugim partnerima, ali i u okviru djelovanja školskih zadruga, u čiji se rad školski knjižničar može aktivno uključiti radi poticanja kreativnosti, inovativnosti i poduzetničkih kompetencija učenika (primjerice kroz Sekciju za marketing i promociju koja djeluje u sklopu Učeničke zadruge *Durđica*, a koju vodi školska knjižničarka Osnovne škole „Đuro Ester“ Koprivnica). Kulturne i javne aktivnosti popraćene su promidžbenim aktivnostima koje pak uključuju uporabu suvremenih digitalnih alata i uređaja (primjerice izrada digitalnih pozivnica, plakata, letaka, videonajava, *podcasta*, *vodcasta* i sl.).

Suradničko poučavanje i kurikularna integracija školskog knjižničara

Školski knjižničar ostvaruje plan odgojno-obrazovnog rada s učenicima suradnjom s učiteljima i nastavnicima. „Na satu koji se održava u školskoj knjižnici teži se maksimalnom korištenju svih dostupnih izvora znanja na različitim medijima i primjenjuju se različite strategije poučavanja. To znači da školski knjižničar mora dobro poznavati sadržaj rada pojedinih nastavnih predmeta, kako bi mogao planirati i što uspješnije realizirati svoj program poticanja čitanja i informacijske pismenosti“ (Kovačević i Lovrinčević, 2012, 33). Usmjerenost nastavnoga procesa na ishode učenja i očekivanja međupredmetnih tema otvara prostor za suradničko povezivanje stručnog suradnika školskog knjižničara s drugim stručnim suradnicima i nastavnim osobljem škole. Takva se suradnja ostvaruje u zajedničkim odgojno-obrazovnim programima, primjerice u suradnji knjižničara i razrednog ili predmetnog učitelja u provedbi međunarodnog projekta *Čitanje ne poznaje granice / Branje ne pozna meja* ili suradnja knjižničara i pedagoga u ostvarivanju Školskog preventivnog programa kroz radionice usmjerene na prevenciju rizičnih ponašanja i očuvanje mentalnog zdravlja učenika. Program školskog knjižničara u velikoj mjeri korelira s ishodima kurikuluma nastavnog predmeta Informatika i očekivanjima međupredmetne teme Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, a u određenoj mjeri i s ishodima nastavnoga predmeta Hrvatski jezik (predmetno područje Kultura i mediji). Kuhlthau i drugi (2018) zagovaraju pristup informacijskoj pismenosti temeljen na konceptima za pronalaženje, vrednovanje i uporabu informacija napominjući kako je te koncepte najbolje poučavati tako da ih se integrira u sve razine kurikuluma, od predškolskoga odgoja i obrazovanja do završetka srednje škole, kako bi se promicao visok stupanj samostalnosti u traženju, odabiranju i uporabi informacija za učenje o raznovrsnim temama i važnim pitanjima. Ishodi i odgojno-obrazovna očekivanja iz područja informacijske pismenosti u hrvatskom su odgojno-obrazovnom sustavu uključeni u kurikulume različitih nastavnih predmeta i međupredmetnih tema, a ostvaruje ih školski knjižničar suradnjom s učiteljima i nastavnicima u interdisciplinarnom pristupu nastavi, dajući izniman doprinos razvoju čitalačke, informacijske i medijske pismenosti svojih korisnika organizacijom nastavnih sati u školskoj knjižnici i izvan nje.

Razvijanje čitalačke pismenosti

Vještina čitanja i čitalačka pismenost temeljne su za razvoj svih ostalih pismenosti. Biti čitalački pismen znači imati razvijenu tehniku čitanja i razumjeti pročitano. „Prema najkraćoj definiciji čitanje bi bila čovjekova sposobnost dešifriranja dogovorenog sustava znakova i shvaćanja poruke koju oni nose. Do koje će se mjere razviti čitateljska sposobnost ovisi o stimulativnosti okoline, jezičnom te socijalnom, emotivnom i kognitivnom razvoju pojedinca“ (Kuvač-Levačić 2013, 14). Školski

knjižničar uvodi učenike u svijet knjige i čitanja od najmlađe školske dobi. Može planirati program podrške u vidu podučavanja učenika početnom čitanju i vježbanju tehnike čitanja, kakav se ostvaruje u školskoj knjižnici Osnovne škole Sveti Petar Orehovec pod nazivom *Glasno i jasno: put do čitalačke pismenosti*. Za učenike se organiziraju pričaonice te čitanja u školskoj knjižnici i učionici, vezano uz određene prigode, primjerice na književnim susretima u Mjesecu hrvatske knjige, uz Noć knjige povodom Svjetskog dana knjige i autorskog prava i sl. Koprivničke školske knjižnice ugošćuju dječje pisce povodom Festivala slikovnice *Ovca u kutiji* u suradnji s Knjižnicom i čitaonicom „Fran Galović“ Koprivnica te povodom *Galovićeve jeseni* u suradnji s Podravsko-prigorskim ogrankom Društva hrvatskih književnika. U školskim se knjižnicama čita i u sklopu ostvarivanja različitih projekata i programa poticanja čitanja (nacionalni projekti *Naša mala knjižnica*, *Tulum s(l)ova*, *Čitanjem do zvijezda...*), na susretima čitateljskih klubova i dr. Učenike se potiče na aktivno slušanje čitanja i na samostalno čitanje različitih vrsta tekstova (ponajprije tiskanih) uz iznošenje dojmova i stavova o pročitanom te analizu i interpretaciju s ciljem utvrđivanja razumijevanja i recepcije. Biblioterapijom i čitanjem terapijskih priča potiče se socijalno-emocionalni razvoj učenika, a ovakvi programi školske knjižnice često su sastavni dio školskog preventivnog programa. Primjer je program *Stranice mojih osjećaja: čitanjem upoznajem sebe*, koji se ostvaruje suradničkim radom školskog psihologa i knjižničara s učenicima prvih razreda u Osnovnoj školi „Đuro Ester“ Koprivnica.

| Poticanje razvoja socijalno-emocionalnih vještina čitanjem terapijskih priča

Iako se u školskim knjižnicama učenicima nudi i čitanje sa zaslona digitalnih uređaja, istraživanja i iskustva učenika pokazuju kako čitanje tiskanih tekstova usredotočuje i umiruje te da dulje i zahtjevnije tekstove bolje razumijemo ako ih čitamo s papira, a ne sa zaslona (Kovač 2021, 57). Knjižničar podučava učenike i naprednim tehnikama za dubinsko razumijevanje teksta: analitičkom, kritičkom i usmjerenom čitanju. Analitičko čitanje odnosi se na razumijevanje strukture i argumenata teksta. Prema Buchberger, kritičko je čitanje dubinsko usvajanje, ali i analiza, prosuđivanje i vrednovanje informacija napisanog teksta (2012, 73). Fulgosi usmjereno (istraživačko) čitanje određuje kao

usredotočeno i disciplinirano izdvajanje pojedinosti te pronalaženje sustava značenja u tekstu (2010, 117). Školska je knjižnica izvor ideja za poticanje čitanja među djecom i mladima, kako funkcionalnog čitanja, tako i čitanja iz užitka.

Informacijsko opismenjavanje korisnika

U okruženju suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije i tehnologije pogonjene umjetnom inteligencijom, školska je knjižnica pozvana aktivirati nove pristupe odgoju i obrazovanju te ponuditi nove oblike učenja, osobito u području informacijske pismenosti. U školskoj se knjižnici učenike upoznaje s tradicionalnim izvorima informacija (tiskane knjige, periodika, referentna zbirka) i suvremenim izvorima informacija (digitalni izvori, repozitoriji, baze podataka, mrežna mjesta...). Za učenike *net*-generacije digitalni su izvori primarni izvor informacija. U pretraživanju mrežnih izvora učenici se sve manje koriste internetskim tražilicama, dok je u porastu pretraživanje uz pomoć velikih jezičnih modela i alata generativne umjetne inteligencije. Kovačević i Lovrinčević (2012, 35) naglašavaju kako je razvijena kompetencija vrednovanja i kritičkog pristupa informacijama iz različitih izvora vrlo važna za samostalan rad učenika i preduvjet za cjeloživotno učenje. Informacije su lako dostupne. Armstrong i Brunskill (2020, 14-17) ističu da razumjeti odakle dolaze informacije znači posjedovati ključnu vještinu koju mnogi današnji učenici nemaju. Također naglašavaju da je vrednovanje informacija temeljni element građanskog rasuđivanja na internetu. Stoga, više nego ikad, školski knjižničar ustraje na razvijanju vještina učenika za pronalaženje, vrednovanje i korištenje informacija iz različitih izvora, s naglaskom na njihovo procjenjivanje i vrednovanje.

| **Pretraživanje i vrednovanje mrežnih izvora informacija u školskoj knjižnici**

U sklopu radionica informacijske pismenosti učenici uče pretraživati e-kataloge knjižnica, baze podataka, koristiti se mrežnim referentnim izvorima, analizirati mrežna mjesta, uspoređivati informacije iz različitih izvora, provjeravati vjerodostojnost informacija prema kriterijima procjene (aktualnost, relevantnost, autorstvo, točnost, svrha), koristiti se alatima za provjeru činjenica (teksta, slika, videa), prepoznati dezinformacije i svoju ulogu u njihovu širenju, razumjeti i poštivati

intelektualno vlasništvo te citirati mrežne izvore u vlastitim radovima (tekstualne, slikovne, glazbene i videosadržaje). Učenici pritom uče i razumjeti način funkcioniranja alata generativne umjetne inteligencije (*GenAI*) i algoritama te oblikovati upute (*promptove*) za velike jezične modele, kao što je *ChatGPT*, s ciljem dobivanja što kvalitetnijih i relevantnijih odgovora. Upoznaju se i s drugim načinima odgovornog i etičkog korištenja suvremene tehnologije. Brz razvoj suvremene tehnologije i njezina dostupnost korisnicima podrazumijevaju obvezu kontinuiranog stručnog usavršavanja knjižničara u navedenim područjima, osobito u području umjetne inteligencije, gdje postoji značajan raskorak s obzirom na razinu iskustva i poznavanja alata UI među školskim knjižničarima (Kolar Janković, Plaščak i Strija 2024, 27).

Odgaj i obrazovanje za medije

Okruženi djecom i mladima koji ne poznaju svijet bez interneta, odnosno generacijom koja je rođena i odrasta uz internet, školski su knjižničari u odgojno-obrazovnom radu usmjereni na razvijanje medijske pismenosti svojih korisnika. Bilić (2020) ističe da se djeca sve ranije počinju koristiti digitalnim uređajima te sve više vremena provoditi uz digitalne medije, što snažno utječe na njihovo odrastanje i razvoj. U tom kontekstu stručni suradnici škole primjećuju porast broja učenika s različitim vrstama teškoća, čemu pridonosi i prekomjerna izloženost ekranima. Odgoj za medije stoga počinje od rane školske dobi. Prema Bilić (2020, 10), mediji se općenito određuju kao tehničko ili fizičko sredstvo pretvorbe poruke u signal koji se može odaslati kanalom. Mediji se mogu klasificirati kao analogno-masovni i digitalno-interaktivni. Knjižničar upoznaje učenike s karakteristikama tradicionalnih tiskanih i elektroničkih medija (časopisi, novine, radio, televizija) te suvremenih digitalnih medija. Pojmovi koji određuju digitalne medije su virtualnost, mobilnost, konvergencija, interaktivnost, digitalizacija i nova publika. Novi su mediji nastali na platformi interneta, a njihova je osnovna odlika usmjerenost na izravnu komunikaciju s korisnicima, i to jedan na jedan (elektronička pošta, mrežne stranice, videoigre) ili mnogi prema mnogima, gdje su korisnici ujedno i proizvođači sadržaja (društvene mreže, videoigre, *YouTube*, *Wikipedija* i sl). Potonja odlika digitalnih medija čini okruženje u kojem odrastaju učenici, korisnici školskih knjižnica. Školski knjižničari poučavaju učenike mjerama opreza pri korištenju digitalnih medija, e-bontonu, pravilima ponašanja i primjerenoj virtualnoj komunikaciji, razumijevanju virtualnog prijateljstva i prijateljstva u realnom okruženju, razumijevanju digitalnog otiska, sigurnom i odgovornom ponašanju na društvenim mrežama i platformama za *online* videoigre, poštivanju dobnih oznaka za virtualne sadržaje, s osobitim naglaskom na postupke koje mogu i trebaju poduzeti ako se na internetu susretnu s negativnim i štetnim situacijama. Primjer takvog programa su radionice u školskoj knjižnici Osnovne škole „Đuro

Ester“ Koprivnica: *Što nam donose videoigre* za učenike 3. razreda u Mjesecu borbe protiv ovisnosti, *Asertivno ponašanje na društvenim mrežama* za učenike 5. razreda, *Uzori i vrijednosti iz stvarnog života i digitalnog svijeta* za učenike 6. razreda, koje se provode povodom Dana medijske pismenosti.

| Radionica o uzorima i vrijednostima iz stvarnog života i digitalnog svijeta

Tijekom radionica medijske pismenosti učenici se upoznaju sa štetnim učincima prekomjernog korištenja interaktivnih digitalnih uređaja, u smislu nepovoljnog utjecaja na socijalno-emocionalni razvoj, emocionalnu inteligenciju, kvalitetu, sposobnost te odnos prema učenju i školskim obavezama te na tjelesno i mentalno zdravlje. Usmjeravaju se na planiranje i samoograničavanje vremena provedenog uz uređaje, s naglaskom na dobrobiti takvih postupaka. Odgoj i obrazovanje za medije često su dio školskih preventivnih programa i projektnih aktivnosti, a školski ih knjižničari provode u okviru redovne nastave u suradnji s učiteljima i nastavnicima i/ili u sklopu vlastitih izvannastavnih aktivnosti (npr. Medijska grupa, Novinarska grupa, Mladi knjižničari i sl.).

Zaključak

Tradicija i suvremenost u radu školskog knjižničara sastavni su dio njegova profesionalnog identiteta. Školska je knjižnica poveznica s tradicijskim i kulturnim vrijednostima s kojima se korisnici susreću tijekom sudjelovanja u različitim manifestacijama, programima i projektima. Budući da korisnici školskih knjižnica odrastaju u digitalnom vremenu, školski se knjižničar u velikoj mjeri usmjerava na njihov odgoj i obrazovanje za odgovornu, etičku, sigurnu i svrhovitu uporabu digitalnih medija.

Rad pokazuje da se suvremena uloga školskog knjižničara oblikuje u dinamičnom odnosu između tradicijskih knjižničnih zadataka i novih odgojno-obrazovnih zahtjeva digitalnog društva. Pokazuje i da školska knjižnica, kroz odgojno-obrazovnu, stručno-knjižničnu te kulturno-javnu djelatnost, značajno pridonosi razvoju čitalačke, informacijske i medijske pismenosti učenika te njihovih ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Posebno se ističe važnost suradničkog poučavanja i integracije knjižnične djelatnosti u školski kurikulum. Stručni doprinos rada

ogleda se u sustavnom prikazu područja djelovanja školskog knjižničara i primjera dobre prakse koji mogu poslužiti za unapređenje rada školskih knjižnica. Za praksu su osobito važni jačanje interdisciplinarnе suradnje i kontinuirano stručno usavršavanje knjižničara u području digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije. Zaključno, školski knjižničar potvrđuje se kao važan odgojno-obrazovni partner u razvoju pismenosti i kompetencija učenika u suvremenom obrazovnom okruženju.

Literatura

Armstrong, Sara; Brunskill, Pamela. 2020. *Informacijska pismenost: Kako razlikovati zablude od činjenica*. Zagreb: Naklada Kосinj.

Bilić, Vesna. 2020. *Odgajanje i odrastanje u digitalnom vremenu*. Zagreb: Obrazovni izazovi.

Buchberger, Iva. 2012. *Kritičko mišljenje: priručnik kritičkog mišljenja, slušanja, čitanja i pisanja*. Rijeka: Udruga za razvoj visokoga školstva Universitas. URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:319004> (22. 2. 2026.)

Fulgosi, Sanja. 2010. *Usmjereno čitanje*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. URL: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/izdanja/citanje/Citanje.pdf> (22. 2. 2026.)

Hrvatsko knjižničarsko društvo. 2024. *Uloga / utjecaj digitalne tehnologije / umjetne inteligencije na korisnike školskih knjižnica: programska knjižica XV. okruglog stola za školske knjižnice*. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/wp-content/uploads/2024/10/24-25-XV.-OS-Programska-knjizica.pdf> (1. 2. 2026.)

Kolar Janković, Tanja; Plaščak, Martina; Strija, Josip. 2024. *Umjetna inteligencija u školskim knjižnicama. U Uloga/utjecaj digitalne tehnologije/umjetne inteligencije na korisnike školskih knjižnica: XV. okrugli stol za školske knjižnice. Programska knjižica*, 26-27. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/wp-content/uploads/2024/10/24-25-XV.-OS-Programska-knjizica.pdf> (1. 2. 2026.)

Kovač, Miha. 2021. *Čitam da se pročitam: deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba*. Zagreb: Ljevak.

Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2012. *Školski knjižničar*. Zagreb: Zavod za informacijske studije.

Kuhlthau, Carol. C.; Maniotes, Leslie. K.; Caspari, Ann. K. 2018. *Vođeno istraživačko učenje: učenje u 21. stoljeću*. Zagreb: Školska knjiga.

Kuvač-Levačić, Kornelija. 2013. *Razvoj i vrste čitanja, tipologija čitatelja s obzirom na čitanje „neknjiževnih“ tekstova*. U *Čitanje za školu i život: IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika. Zbornik radova*, prir. Linda Grubišić Belina i Tamara Zadavec, 13–22. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. URL: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/izdanja/citanje/Citanje.pdf> (31. 1. 2026.)

Naputak o obvezama, programu i normativu rada stručnog suradnika knjižničara u osnovnoj i srednjoj školi. 1996. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.

Standard za školske knjižnice. 2023. *Narodne novine* 61, 1024. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html [29. 1. 2026.]

Smjernice za vrednovanje procesa učenja i ostvarenosti ishoda u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju. 2020. Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Smjernice/Smjernice%20za%20vrednovanje%20procesu%20ucenja%20i%20ostvarenosti%20ishoda%20u%20osnovnoskolskome%20i%20srednjoskolskome%20odgoju%20i%20obrazovanju.pdf> [29. 1. 2026.]

Stropnik, Alka. 2013. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice (1999). Dostupno na: <https://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/04/Unesco-ov-manifest-%C5%A0K.pdf> [31. 1. 2026.]

From Traditional Library Practices to Digital Competencies: The Contemporary Role of the School Librarian

Summary

The aim of this paper is to present the role of the school librarian in reconciling the traditional tasks of the school library with contemporary educational demands of the digital environment. The paper analyses the school library's activities across its educational, professional-library, and cultural-public domains of work, with a particular emphasis on developing students' reading, information, and media literacy. The topic is addressed through a descriptive-analytical approach based on a review of relevant regulations, professional literature, and examples of good practice in school library work. The study contributes to the field of school librarianship by showcasing targeted programmes and activities that foster students' key competencies, while also offering guidelines for enhancing professional practice in the age of rapidly evolving digital technologies and artificial intelligence.

Keywords: *information literacy, key competencies, media literacy, school librarian, reading literacy*